

Sprawozdanie z konferencji „Konwergencja mediów masowych i jej skutki dla współczesnego dziennikarstwa”, Ustroń, 19–21 września 2011 roku

Olga Dąbrowska-Cendrowska

Organizatorem konferencji z udziałem badaczy z Rosji był Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego. Uroczystego przywitania gości i otwarcia konferencji dokonali: dyrektor instytutu – prof. dr hab. Jan Iwanek oraz kierownik Zakładu Dziennikarstwa – prof. dr hab. Marian Gierula.

Zaproponowana problematyka zgromadziła liczne grono badaczy reprezentujących różne ośrodki naukowe. Zebrani mogli wysłuchać łącznie czterdzieści cztery referaty, z czego osiemnaście zostało zaprezentowanych podczas obrad plenarnych, pozostałe na posiedzeniach poszczególnych sekcji. W związku z rozmiarem konferencji i okazałą liczbą prelegentów nie sposób w krótkiej formie, jaką jest sprawozdanie, omówić wszystkich wystąpień, dlatego koncentruję się na referatach wygłoszonych podczas obrad plenarnych.

Posiedzenie pierwszej sesji plenarnej, której przewodniczył prof. Gierula, zainaugurował referatem *Konwergencja polskich mediów. Próba analizy zjawiska*, prof. dr hab. Tomasz Mielczarek (Uniwersytet Jana Kochanowskiego). Przedstawił różne możliwości definiowania konwergencji, koncentrując się na czynnikach, które ją kształtują, a mianowicie: determinizm technologiczny, rozwój rodzimych firm medialnych, mnogość konkurujących ze sobą instytucji regulujących, jakość i ilość upowszechnianych informacji oraz kondycja środowiska dziennikarskiego. Pokazał ponadto, w jaki sposób koncerny medialne działające na polskim rynku prasowym z jednej strony stymulują, a z drugiej wykorzystują pro-

ces konwergencji. Dla pełniejszego zobrazowania omawianego zjawiska posłużył się przykładami m.in.: Agory, Bauera, ITI i Polsatu.

Pierwszy z zagranicznych referentów, prof. dr hab. Aleksander Koroczyński (Państwowy Uniwersytet w Białgorodzie), w wystąpieniu *Dziennikarstwo międzynarodowe w warunkach konwergencji środków masowego przekazu* próbował odpowiedzieć na pytanie: w jakim wymiarze konwergencja i rozwój nowych technologii wpływają na dziennikarstwo, w szczególności na dziennikarstwo międzynarodowe. Zauważył, że odbiorca informacji zmienia się w uczestnika procesu komunikacji, który wielokrotnie staje się twórcą i nadawcą przekazu wykorzystywanego później przez duże firmy medialne.

Wpływ gier komputerowych na konwergencję odbioru przekazu to tytuł wystąpienia prof. dr hab. Ignacego Fiuta (Akademia Górniczo-Hutnicza). Badacz rozpoczął od dokonania podziału konwergencji na: odgórną, oddolną, mimetyczną, mimikryczną, technologiczną i prawną. Powołując się na Paula Levinsona i jego miękki determinizm, odniósł się do zjawiska *news games*, które określił mianem nowego rodzaju dziennikarstwa – *journalism in games*. Zjawiska konwergencji nie sposób też analizować bez odniesienia do prawa, zarówno polskiego, jak i międzynarodowego. Prof. dr hab. Izabela Dobosz (Uniwersytet Jagielloński) przedstawiła referat *Konwergencja a prawne ramy działalności KRRiTV oraz Urzędu Komunikacji Elektronicznej*, w którym omówiła poziomy kompetencji obydwu instytucji. Podkreś-

liła, że KRRiT ma za zadanie systematyzować i porządkować funkcjonowanie podmiotów medialnych w przestrzeni społecznej, natomiast UKE zajmuje się kwestiami technologicznymi. Nawiązując do przedmówców, starała się także odpowiedzieć na pytanie – co to jest konwergencja? Dobosz zwróciła uwagę, że konwergencja to nie tylko technologiczne przemiany i ich konsekwencje, ale także konwergencja treści, czyli upodabnianie zawartości mediów publicznych i komercyjnych w warunkach rynkowej konkurencji.

Tę część obrad plenarnych zakończył referat *Polityczne tygodniki na rynku informacyjnym Rosji*, który w zastępstwie za nieobecnego prof. dr. hab. Jurija Łuczyńskiego przedstawił prof. dr. hab. Aleksander Ostaszewski (Kubański Państwowy Uniwersytet w Krasnodarze).

W drugiej części obrad plenarnych, której przewodniczył prof. Zbigniew Oniszczyk, jako pierwsza, z referatem *Konwergencja technologiczna i strukturalna we współczesnych mediach*, wystąpiła prof. dr. hab. Krystyna Doktorowicz (Uniwersytet Śląski). Sięgając do historii omawianego zjawiska, przypomniała, że pierwsza fala konwergencji to lata 80. i rozwój nowych mediów, druga natomiast to cyfryzacja, a trzecia to rozwój internetu i telefonii bezprzewodowej. Efektem zachodzących procesów jest, z jednej strony, upodabnianie się przekazów nadawców komercyjnych i publicznych, a z drugiej indywidualizacja treści dzięki wielości dostępnych kanałów. Podkreśliła, że nowy rodzaj konwergencji to przenikanie się świata wirtualnego i świata rzeczywistego. Zdaniem badaczki: „konwergencja nie jedno ma imię”, czego wyrazem mogą być społeczności sieciowe i gry *second-life*, które ze światem realnym zaczynają tworzyć swoistego rodzaju mozaiki.

Wpływ konwergencji mediów na kształtowanie się przestrzeni medialnej to tytuł referatu prof. dr. hab. Marka Jachimowskiego (Uniwersytet Śląski), który poddał analizie właśnie zmieniającą się przestrzeń medialną. Przypominając słuchaczom jej definicję, wykazał, w jaki sposób konwergencja, zwłaszcza technologiczna, przeobraża przestrzeń medialną, na

plaszczynie której dochodzi do procesów związanych z szeroko rozumianą komunikacją społeczną.

Pierwszy dzień obrad plenarnych zakończyła dyskusja. Rozmówcy zastanawiali się, czy istnieje jakakolwiek szansa na to, aby prawo dotrzymało kroku dynamicznie rozwijającym się mediom? Żywą wymianę zdań podsumowała prof. Dobosz, twierdząc, że nigdy prawo nie nadąza za życiem, więc analogicznie nie nadąza także za mediami.

Następne przedpołudnie także przeznaczono na obrady plenarne, które organizatorzy podzielili na dwie części. Pierwszą z nich, prowadzoną przez prof. Mielczarkę, rozpoczął referat dr. hab. Małgorzaty Lisowskiej-Magdziarz (Uniwersytet Jagielloński) *Konwergencja dyskursu reklamowego, rozrywki i dziennikarstwa a procesy wytwarzania predyspozycji i kompetencji odbiorczych*. Autorka w niezwykle interesujący sposób zobrazowała, jak zmieniają się praktyki społeczne pod wpływem konwergencji. Podkreśliła, że współczesny odbiorca staje się niezwykle aktywnym użytkownikiem mediów, który korzysta z nich wielotorowo, a one przenikają jego rzeczywistość społeczną.

Zagadnienia związane z *konwergencją telewizji w dobie globalizacji* przedstawił zebrany kolejny gość z zagranicy, prof. dr. hab. Eugenia Korniłowa (Uniwersytet Humanistyczny Związków Zawodowych w Petersburgu). Badaczka rozpoczęła od przypomnienia najważniejszych przemian w historii rosyjskiej telewizji, przechodząc następnie do omawiania sytuacji na współczesnym rynku mediów elektronicznych w Rosji. Podkreśliła, że w 2011 r. internet docierał do 60 proc. mieszkańców. Instytuty badawcze prognozują, że w 2014 r. liczba ta wzrośnie do 82 proc. W Rosji telewizja to najpopularniejsze medium, z którego korzysta codziennie 90 proc. społeczeństwa. Natomiast wśród nastolatków dynamicznie wzrasta zainteresowanie internetem i radiem jako mediami towarzyszącymi.

W przestrzeń muzyki popularnej przeniósł słuchaczy prof. dr. hab. Marek Jeziński (Uniwersytet Mikołaja Kopernika), który przedstawił referat *W stronę konwergencji funkcjonal-*

nej przekazu medialnego: media jako kreator i nośnik mitologii artystycznej. Przypadek muzyki popularnej. Prelegent wyjaśnił, czym, jego zdaniem, jest zjawisko mitologizacji komunikatu medialnego, które zachodzi na płaszczyźnie języka wypowiedzi, treści komunikatu, symbolicznego charakteru przekazu, kontekstu, czyli sytuacji społecznej. Dodał, że dla mitologizacji priorytetowe są komunikat i kontekst odbioru. W celu zobrazowania swojej wypowiedzi posłużył się przykładem listy przebojów radiowej Trójki prowadzonej przez Marka Niedźwieckiego.

Kolejną referentką, dr hab. Iwona Loewe (Uniwersytet Śląski), podjęła temat *Statość i zmienność w języku polskiej TV w świetle konwergencji*, próbując odpowiedzieć na pytanie, czy konwergencja zmienia język polskiej telewizji? Stwierdziła, że język telewizji to liczne strategie używane do budowy widowiska i ramówki. Telewizja oscyluje więc między formą mówioną a pisaną języka. Konwergencja, zdaniem referentki, nieznacznie wpływa na język telewizji, czego przykładem może być ekspansja piśmiennictwa na ekranie. Obserwujemy zatem taktylność telewizji, czyli widz zaczyna używać większej liczby zmysłów do obierania bodźców przychodzących z zewnątrz.

Pierwszą część obrad plenarnych zakończył prof. Oniszczyk, który przedstawił referat *Konwergencja a społeczny odbiór mediów w Niemczech*. Badacz podkreślił, że nasi zachodni sąsiedzi dzięki rzetelnym raportom, publikowanym m.in. na łamach „Media Perspektiven”, mają klarowny obraz sytuacji na rynku mediów w swoim kraju. Z analiz przeprowadzonych przez badacza wynika, że telewizja nadal pozostaje w Niemczech medium najważniejszym, ale zarysowuje się wyraźnie zjawisko multitaskingingu. Młodzież między 12 a 19 rokiem życia 29 proc. czasu poświęca na używanie dwóch różnego typu mediów. W latach 2000–2010 wszystkie media straciły odbiorców, z wyjątkiem internetu, którego zasięg społeczny wzrósł o 15 proc. Prelegent podkreślił, że prowadzi to do interaktywności odbiorcy, który szuka propozycji w szerokiej ofercie. Oniszczyk zakoń-

czył stwierdzeniem: „konwergencja to proces zmieniający kulturę i społeczeństwo”.

Ostatniej części obrad plenarnych przewodniczył prof. Fiut. Pierwszy zabrał głos prof. Ostaszewski. Jego referat *Teoria i praktyka prawa europejskiego w rosyjskiej przestrzeni medialnej: historia i współczesność* przybliżył zebranym relacje zachodzące między rosyjskim a europejskim prawem medialnym. Następnie głos zabrał prof. dr hab. Stanisław Michalczyk (Uniwersytet Śląski), przedstawiając referat *Teoria framingu w nauce o komunikowaniu*. Referent podkreślił, że w Polsce, odwrotnie niż w Niemczech i Stanach Zjednoczonych, ta teoria jest stosunkowo mało znana. Przypomniał jej naukowe korzenie, nawiązując do psychologii poznania, często określanej też mianem psychologii kognitywnej, która zajmuje się problematyką poznania otoczenia przez człowieka, czyli tworzenia wiedzy o otoczeniu. Ta wiedza może zostać wykorzystana w zachowaniu. Medioznawczy uważają, że jest to teoria średniego zasięgu.

Sytuacji odbiorcy w świetle konwergujących się mediów masowych przyjrzał się prof. Gierula, który postawił tezę, iż motorem konwergencji jest technologia. Trudno natomiast przewidzieć skutki, jakie wywrze ona na odbiór mediów. Widzimy jednak, że konwergencja technologiczna już wyprzedza możliwości i potrzeby współczesnego odbiorcy.

Kolejnym mówcą w sesji planarnej był dr Ryszard Filas (Uniwersytet Jagielloński). Jego referat *Gazeta papierowa – witryna internetowa redakcji – e-gazeta w Polsce. Dokąd zmierza nasza prasa?* to próba syntetycznego spojrzenia na przemiany zachodzące w prasie informacyjnej od 1990 r. Badacz uwypuklił te wydarzenia, które wywarły znaczący wpływ na rozwój gazet online. Przypomniał, że w 1996 r. „Super Express” założył witrynę internetową, rok później „Rzeczpospolita” i „Gazeta Wyborcza”. Pod koniec ostatniej dekady XX w. nastąpił przełom. Szacuje się, że było wówczas około 1000 tytułów w wersji online. Zdaniem Filasa, jest to liczba mocno przesadzona. Co nie zmienia faktu, że wydawcy zaczęli szukać nowych form dystrybucji treści. Zaczęły powstawać

serwisy internetowe, portale rozrywkowe, serwisy społecznościowe, blogi autorskie, e-dystrybucja plików cyfrowych, prenumerata elektroniczna. Wystąpienie zakończył konkluzją dotyczącą przyszłości prasy: „monomedialne gazety umrą, multimedialne gazety przetrwają”.

Czy nowe media utrudniają życie dziennikarzom? to tytuł referatu dr. Wojciecha Furmana (Uniwersytet Rzeszowski), który korzystając z własnego, wieloletniego doświadczenia zawodowego, spojrzął na pracę dziennikarza przez pryzmat dynamicznie rozwijających się nowych mediów. W celu pełniejszego zobrazowania swojej wypowiedzi użył następującego porównania: „wiadomości z mediów społecznych, tj. Facebook, Twitter płyną za darmo jak woda z ulicznej studni, przy której spotyka się cała wieś, by wymienić plotki”. Jego zdaniem, nowe media to, z jednej strony, potężne narzędzie uwalniające profesjonalnych dziennikarzy od prozaicznych zadań, a z drugiej – powodujące przyspieszenie rozsiewania plotek, które z rzetelnym dziennikarstwem nie mają nic wspólnego.

Ostatni prelegent, dr Jacek Kołodziej (Uniwersytet Jagielloński), w referacie *Modularność telewizyjnych wiadomości i propagandy jako przejaw konwergencji komunikowania masowego* podniósł kwestię relacji zachodzących między polityką a mediami. W prowadzonych przez siebie badaniach próbował odpowiedzieć na pytanie, czy mamy do czynienia z symbiozą, komensalizmem, czy konwergencją między tymi dwoma płaszczyznami życia społecznego.

Dalsza część obrad toczyła się w sześciu sekcjach, w których wygłoszono trzydzieści sześć referatów¹.

Konferencja w Ustroniu dotycząca konwergencji mediów masowych i jej skutków dla współczesnego dziennikarstwa okazała się sukcesem, zarówno naukowym, jak i organizatorskim, stając się okazją do dyskusji nad niezwykle ważkim procesem zachodzącym na wielu płaszczyznach. Jej niewątpliwym walorem była też możliwość poznania i integracji przedstawicieli różnych środowisk naukowych z Polski i zagranicy.

---

¹ Program konferencji zob. <http://konwergencja2011inpidz.wordpress.com/o-konferencji/> [dostęp: 15.01.2012].